

Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал

цілеспрямованими процесами передачі і набуття соціального досвіду є навчання й виховання.

В умовах трансформації українського суспільства кардинально змінюється розуміння сутності та процесу набуття соціального досвіду. Йдеться не стільки про передачу життєвого досвіду, адже більшість населення не має досвіду соціальної взаємодії в умовах демократичного суспільства і ринкових відносин, скільки про підготовку молодих людей до самостійного життя в суспільстві.

Отже, на підставі аналізу матеріалів дослідження ми вважаємо за можливе визначити категорію “соціальний досвід” як результат пізнавальної і практичної діяльності особистості, що виражається в синтезі знань про соціальну дійсність, досвіду діяльності, емоційних відносин.

Під “набуттям соціального досвіду” ми розуміємо процес, спрямований на пізнання діючих у суспільстві соціальних норм за допомогою сприйняття, осмислення, емоційного переживання й усвідомлення необхідності відповідати їм та втілювати їх у своїй поведінці.

Список використаної літератури

1. Буюва Л. П. Социальная среда и сознание личности / Л. П. Буюва. – М. : Изд-во МГУ. – 1968. – 168 с.
2. Елькина О. Ю. Формирование продуктивного опыта младших школьников в подготовке выбора профессии : автореф. дисс.... канд. пед. наук. / О. Ю. Елькина. – Новокузнецк. – 1997. – 18 с.
3. Кон И. С. Психология ранней юности : [книга для учителя] / Игорь Семенович Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 254 с.
4. Петровский А. В. Вопросы истории и теории психологи избр. труды /А. В. Петровский. – М. : Педагогика 1984. – 272 с.
5. Сидоров А. А. Социальный опыт / А. А. Сидоров. – Красноярский университет. – 1987. – 175 с.

С. О. Свириденко,
м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПРОСТОРІ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

У статті висвітлено актуальність проблеми, основні концептуальні положення, теоретичні основи формування здорового способу життя старшокласників інтернатних закладів у просторі сімейних відносин.

Ключові слова: здоров'я, старшокласники шкіл-інтернатів, сім'я, сімейні відносини.

Одне з найважливіших завдань сучасної освіти – допомогти дитині реалізувати свій потенціал. Але потенціал не можна розкрити, якщо людина не володіє хорошим здоров'ям. Від стану її здоров'я залежать і фізичні можливості, і працездатність, і життєва та соціальна мотивація.

Проблема збереження та зміцнення здоров'я дітей і підлітків є однією з найважливіших проблем шкільної освіти і виховання. Це підтверджують усі державні та галузеві документи, ухвалені протягом останніх десятиліть: Закон

України “Про освіту”, Указ Президента України “Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя”, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 та ін. Відповідно до зазначених документів, прищеплення навичок здорового способу життя у дітей і підлітків та молоді визначено першочерговим освітнім завданням.

Питанням формування здорового способу життя учнів загальноосвітніх навчальних закладів присвятили свої праці В. Бобрицька, Т. Бойченко, В. Гаращук, О. Дубогай, С. Кириленко, В. Оржеховська, С. Омельченко, В. Пономаренко, С. Сичов, С. Страшко, Л. Сущенко, Т. Шаповалова та інші. Загальні підходи до стратегії формування здорового способу життя учнів старшого шкільного віку вивчають О. Балакірева, Ю. Галустян, Н. Зимівець, Р. Левін, Н. Комарова та інші. Виховання готовності до прийняття здорового способу життя розглядається дослідниками (К. Бондаревська, М. Віленський, Е. Вайнер, В. Казначєєв, В. Петленко, Л. Татарнікова та інші) як пріоритетна і специфічна мета особистісно орієнтованої освіти.

Особливу актуальність для педагогіки становить проблема формування здорового способу життя старшокласників. Від стану здоров'я випускників значною мірою залежить благополуччя молодії сім'ї. Відсутність знань з культури здоров'я, нехтування здоров'ям є одними з причин того, що значний відсоток старшокласників не мотивований на здоровий спосіб життя [1].

Специфіка контингенту вихованців закладів інтернатного типу та умов, в яких вони перебувають впродовж шкільних років, вимагають вибору особливих шляхів, засобів, форм і методів роботи у визначеному напрямі. Дослідники (Б. Кобзар, О. Киричук, В. Покась, Є. Постовойтов, В. Неділько, Л. Сохань, М. Сметанський, М. Кобринський та інші) відмічають, що у більшості вихованців закладів інтернатного типу відсутній позитивний досвід ставлення до здоров'я, не сформовані уявлення про способи його збереження та моделі поведінки, яка сприяє збереженню здоров'я.

Важливим компонентом простору суспільства, підґрунтям фізичного і духовного розвитку людини є сім'я. Вона значною мірою визначає спосіб життя її членів. Серед основних функцій сім'ї – збереження і зміцнення здоров'я дитини. Одним із факторів, які впливають на здоров'я дітей, є спосіб життя їхніх батьків.

Питання сімейного виховання досліджували Я. Коменський, А. Макаренко, І. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Серйозну увагу приділили цьому питанню Л. Антонова, І. Арабов, Ю. Азаров, Р. Байчорова, В. Бойко, М. Буянов, І. Гребенніков, С. Каракотова, В. Ковальов, Т. Кулікова, К. Семенов, Г. Хархан та інші науковці.

Однак проблема формування здорового способу життя у старшокласників інтернатних закладів як майбутніх сім'янинів вивчена у вітчизняній педагогіці недостатньо. Відсутні дослідження можливостей закладів інтернатного типу у формуванні здорового способу життя як однієї з умов підготовки до сімейного життя, не визначено зміст такої роботи, не обґрунтовано педагогічну доцільність відбору та використання з цієї метою здоров'язбережувальних та здоров'яформувальних технологій.

Мета дослідження: визначити, теоретично обґрунтувати та

експериментально перевірити педагогічні умови і технології формування здорового способу життя старшокласників інтернатних закладів у просторі сімейних відносин.

Для успішного проведення дослідження необхідно визначити його теоретичні засади.

Основні концептуальні засади:

Здоровий спосіб життя – це форми і спосіб життєдіяльності людини, які максимальною мірою зберігають і зміцнюють її фізичне, духовне, психічне і соціальне здоров'я. Він сприяє виконанню людиною професійних, громадських і побутових функцій в оптимальних для здоров'я і розвитку умовах. Формування здорового способу життя – це цілеспрямований, науково обґрунтований процес життєдіяльності, що враховує природу розвитку особистості і спрямований на оволодіння знаннями, уміннями та навичками, які дають змогу будувати здорове життя [4].

Формування здорового способу життя старшокласників характеризується як цілеспрямований процес сприяння підлітку в усвідомленні ним здоров'я як найвищої життєвої цінності, переконання в необхідності дбати про нього шляхом дотримання правил здорового способу життя, залучення учня до оздоровчої діяльності відповідно до його індивідуальності, можливостей та здібностей.

Сім'я є соціальним інститутом, необхідність якої обумовлена потребою суспільства у фізичному і духовному відтворенні населення. Сім'я будується на взаєминах, тобто відносинах, які виникають при спілкуванні та взаємодії між подружжям, батьками і дітьми. Під взаєминами розуміють усталені взаємозв'язки між людьми, які складаються в процесі спілкування, мають яскраво виражене емоційне забарвлення і виявляються у характері та способах взаємовпливів (І. Бех, М. Боришевський, Л. Іванова, Я. Коломинський, В. Крисько, О. Леонт'єв, В. М'ясищев, С. Рубінштейн, В. Семиченко) [2].

Зважаючи на те, що вирішення широкого кола питань, серед яких вплив сім'ї на особистісне й професійне зростання її членів (А. Маслоу, К. Орлов, Н. Роджерс), можливо лише здоровими особистостями, сім'я відіграє виняткову роль у збереженні і зміцненні здоров'я її членів. Від характеру відносин у сім'ї залежить розвиток самосвідомості дитини, її духовний і психічний світ, можливість соціальної та фізичної адаптації і життєдіяльності. Отже, формування здорового способу життя старшокласників є необхідним елементом підготовки їх до сімейного життя [5].

Важливими складниками здоров'я і благополуччя сім'ї є духовні фактори. Це – розуміння здоров'я як здатності до відтворення добра, самовдосконалення, милосердя, толерантності і взаємодопомоги, створення установки членів сім'ї на здоровий спосіб життя. Здоровий спосіб життя майбутніх членів сім'ї передбачає їх уміння безконфліктно спілкуватися, створювати в сім'ї психологічний комфорт, що великою мірою визначає збереження і зміцнення здоров'я людини. [1; 3]

До основних принципів здорового способу життя у просторі сімейних відносин належать: соціальні (спосіб життя має бути естетичним, моральним, вольовим тощо) і біологічні (спосіб життя має бути віковим, забезпеченим енергетично, зміцнювальним, ритмічним).

Теоретичну основу дослідження становлять ідеї і концепції, в яких

розкриваються: демократизація і гуманізація виховання (Я. Коменський, В. Караковський, Н. Крупська, Д. Локк, А. Макаренко, І. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський та інші); валеологічні аспекти освіти і виховання (І Брехман, В. Колбанов, Ю. Лісичин, С. Попов); психологічні основи формування особистості (Б. Ананьєв, Л. Божович, І. Кон, А. Леонтєв, В. Петровський); положення особистісно орієнтованого навчання і виховання (І. Бех, К. Бондаревська, В. Серіков, І. Якиманська); наукові напрацювання з питань підготовки учнівської молоді до сімейного життя (О. Зрітнєва, В. Кравець, Л. Панкова, Х. Рахимзода); виховання майбутнього сім'янина в умовах державних закладів опіки для дітей-сиріт (І. Горчакова, Н. Касьянова, О. Кізь, Г. Сатаєва, Г. Плясова та інші).

Визначення теоретичних основ проблеми дає підставу для розроблення методик дослідження, визначення та обґрунтування технологій формування у старшокласників умінь і навичок здорового способу життя в процесі їх підготовки до сімейного життя.

Список використаної літератури

1. Антонова Л. И. Психолого-педагогические основания формирования толерантного сознания старших школьников в пространстве семейных отношений : автореф. канд. пед. наук: 13.00.01 / Л. И. Антонова. – М. 2006. – 21 с.
2. Бондарчук А. Я. Виховання у студентської молоді культури сімейних взаємин : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00 07 / А. Я. Бондарчук. – К., 2011. – 23 с.
3. Каракотова С. М. Здоровый образ жизни в условиях развития психолого-педагогического комфорта в семье : автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / С. М. Каракотова. – Карачаевск, 2004. – 24 с.
4. Психология здоровья: учебник для вузов / Под ред. Г. С. Никифорова. – СПб. : Питер, 2006. – 607 с.
5. Салаватова М. К. Формирование здорового образа жизни у старшеклассников в условиях семьи и школы : автореферат дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / М. К. Салаватова. – Махачкала, 2006. – 24 с.

А. А. Токмак,
м. Луганськ

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто проблему формування здорового способу життя студентської молоді. Визначено напрями вдосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ щодо формування прихильності студентів до оздоровчої діяльності та здорового способу життя.

Ключові слова: здоров'я, оздоровча діяльність, здоровий спосіб життя.

Збереження і поліпшення здоров'я студентської молоді є пріоритетною проблемою державного значення, спільним завданням суспільства, громади, вищих навчальних закладів. Шляхи її вирішення по-різному осмислюються у різних дослідницьких сферах – політичній, соціальній, екологічній, медичній, психолого-педагогічній, виступають предметом ретельного вивчення і вдосконалення. Здоров'я студентів є передумовою їхньої соціальної повноцінності, активного довголіття, продуктивного внеску в життя своєї